

אותם לארץ. (19)

אמר רבי יוחנן: מנין שחזר הקדוש ברוך הוא וחזרה לו למשה? — שנאמר [שם פסוק כ] "ויאמר ה' סלחתי בדברך".

תני דבי רבי ישמעאל: מאי "בדברך"? — עתידים אומות העולם לומר בן, כדברין [שאכן חשבנו כי "לשלשים ואחד מלכים אינו יכול לעמוד"].

אשרי תלמיד שרבו מודה לו!

ומבאר הגמרא את המשך הכתוב שם [פסוק כא] "ואולם חי אני" — אמר רבא אמר רב יצחק: מלמד שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, החייתני בפני האומות בדברך! (20)

דרש רבי שמלאי: לעולם יסדר אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא, ואחר כך יתפלל על צרכיו. (21)

כחו כנקיבה, לכך אמר "מבלתי יכולת", שהיכולת לשון נקבה, והוא ויכולתו אחד, ויטענו שכביכול תש כחו כנקבה.

19. ביאר הרשב"א שמשה טען לפרעה ועבדיו שהקב"ה הוא סיבת הכל והוא בחר בישראל, והם טענו נגדו שישראל ככל האומות שהם תלויים במזל, וכאשר עולה מזלם מתגברים וכיורד נופלים לפני אומה שמזלה עולה, ובעת יציאת מצרים הודו למשה, ואמרו "ה' נלחם להם", ולכן אמר משה שאילו ימיתם במדבר יחזרו לטעון שתלויים במזל.

וטענה זו נרמזת בלשון "מבלי יכולת ה'", שהרי ודאי לא יאמרו ש"ה" אינו יכול, שהרי הוא כל יכול וזו סתירה מיניה וביה, אלא יאמרו שכחם של ישראל אינו מצד "יכולת ה'" אלא של מזל, והיינו תשש כוחו כנקבה שאין כחם ככחו יתברך שהוא פועל הכל מצדו כזכר, אלא מצד המזל, שהוא כנקבה שהיא מקבלת, ותלויה במה שישפיעו לה.

20. כתב רב נסים גאון: זה הדבר היה קשה בפני התלמידים, [מה שייך "החייתני בדברך" אצל הקב"ה שאין לפניו מיתה] ואני ברחמי שמים פירשתיה פירוש צח: דע כי ה"חיים" וה"יכולת" שתי מדות הן ממדותיו של

הקב"ה, שהן מדות עצמו וגדולתו שאינן נחלפות ממנו כלל, כי הכח והיכולת אינם נמצאים אלא במי שהוא חי, ומי שהוא "חי העולמים" שלא יתמו שנותיו, אי אפשר שלא יהיה יכול, ובעת שאירע מעשה המרגלים ואמר הקב"ה להשמידם, אמר משה: יאמרו "מבלתי יכולת ה'", וכיון שלא היתה מתבררת לאומות העולם יכולת ה', לא היה מתברר להם שהוא "חי העולמים", ועל ידי תפלת משה והצלת ישראל, הודו אומות העולם כי הקב"ה חי וקיים, והיינו דא"ל הקב"ה למשה "החייתני בדברך", שעל ידך נתבררה חיותי בעולם.

וביאר מו"ר הגרא"ל כי כל תואר הנאמר כלפי הקב"ה, הוא רק כפי השגתינו, ונמצא שלהשגתינו הוא "חי", אך אומות העולם שסברו ש"אינו יכול" לא השיגו זאת כלל, וכשסלק טענתם הרי גרם ששיגו מעט ויבינו שהוא "חי", וכאילו החייהו בפניהם, וזו גם כוונת ביאור רש"י "החייתני, בפני האומות".

והוסיף מו"ר, שהנהגת הקב"ה להפרע מהחוטאים אף שיהיה בכך חילול ה', ולכן רצה לכלותם, ומכאן, שדי בכך שיחיד כמה רבינו כואב על חילול ה' כדי למנעו.

21. דעת הרמב"ם [תפלה א ב] שסידור השבח קודם התפלה על צרכיו הוא חיוב מה"ת, וראה